

Digitaliseringsplan 2016 – 2018

Bakgrund

År 2011 antog regeringen Digit@lt kulturarv - Nationell strategi för arbetet med att digitalisera, digitalt bevara och digitalt tillgängliggöra kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation (Ku11.015). Strategin gäller för 2012-2015 och innehåller ett uppdrag till statligt finansierade kulturarvsinstitutioner att senast december 2015 inlämna institutionsvisa planer för digitaliseringsarbetet. Planerna ska innehålla strategier för digitalisering, digitalt tillgängliggörande och bevarande samt tydliga kriterier för prioriteringar.

Målet är att kulturarvsinstitutionerna genom digitalisering ska:

- förbättra och säkerställa långsiktigt bevarande
- öka tillgängligheten till kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation
- öka användbarheten av kulturarvsmaterial och kulturarvsinformation

Tekniska museets digitaliseringsplan gäller för perioden 2016-2018. Under framtagandet av planen har museet deltagit i samordningssektariatet Digisams arbete för att stämma av arbetet tillsammans med andra kulturarvsinstitutioner. För att nå målen ovan krävs samverkan mellan kulturarvsinstitutionerna och delvis gemensamma beslut. Av det skälet relaterar Tekniska museets digitaliseringsplan till de 14 vägledande principer för arbete med digitalt kulturarv, som tagits fram av Digisam (RA 06-2014/02689), vilka tjänar som en gemensam utgångspunkt.

Planen beskriver museets övergripande prioriteringar, strategier och policys för digitaliseringsarbetet. Till denna finns en anknuten intern Handlingsplan med konkreta aktiviteter och årliga kvantitativa delmål för kontinuerlig uppföljning.

Tekniska museets verksamhet styrs av stiftelsestadgar och Regeringens regleringsbrev, men omfattas inte av Arkivlagen.¹ Digitaliseringsplanen är beslutad av museets styrelse 2015-09-29 och revideras vart tredje år.

Samlingarna – nuläget

Idag består museets fysiska samlingar av:

- 60 000 föremål
- 40 000 böcker
- 900 filmer
- 800-1 000 ljudinspelningar
- 400 000 fotografier
- 200 000 kartblad/planscher/ritningar
- 1 100 hyllmeter övriga arkivalier

¹ I de statliga riktlinjerna betonas att museet ska öka tillgängligheten till samlingarna och förbättra förutsättningarna för samlingarnas bevarande. Enligt stiftelsens stadgar ska museet särskilt vårda, förteckna [...] sina samlingar och hålla dem tillgängliga för allmänheten. Enligt regleringsbrevet ska museet öka tillgängligheten till samlingarna

Tekniska museets samlingar har byggts upp och katalogiserats sedan 1920-talet. I dagsläget växer samlingarna årligen med ca 300 objekt, främst föremål.

Eftersom samlingarna utvecklats över lång tid med varierande syn på vad som är viktigt att dokumentera är metadata av skiftande kvalitet och katalogiseringen inkonsekvent. Detta försvårar exakta mängdberäkningar i en beskrivning av vad som är digitaliserat.

Uppskattningsvis är dock dagsläget för andelen digitaliserat material och utifrån nivå av digital bearbetning, följande:

Samlings-kategori	Fysisk samling (unika föremål, poster eller hyllmeter)	Digitalise- rings-nivå 1. Förtecknat i digitalt register internt sökbart. (% av fysisk samling)	Digitalise- rings-nivå 2. Digitalt regis- ter tillgängligt på webben. (% av fysisk samling)	Digitalise- rings-nivå 3. Samma som fö- regående samt beskriven med kvalitetshöjd metadata enl. standard-re- gistrering * (% av fysisk samling)	Digitaliserings- nivå 4. Samma som fö- regående samt representerat med högkvalita- tiv digital resurs t.ex. 3D- el. OCR-skannat. (% av fysisk sam- ling)
Föremål	60 000	90	75	8	0
Bibliotek	40 000	25	25	25	0
Rörlig bild	900	95	95	95	1
Ljudin- spelningar	800-1000	95	95	95	0
Fotografier	400 000	35	25	6	2
Kartblad/ planscher/ ritningar	200 000	1	1	1	0
Övriga ar- kivalier	1100	50-80	50-80	50-80	0

*) Standardregistrering är den grundnivå som gäller framöver vid registrering i TM:s samlingsdatabaser. Kriterierna skiljer sig mellan olika samlingar men bygger på uppfyllande av Digisams checklista för metadata samt Spectrums standard för katalogisering.

Som framgår är graden av digital registrering på basnivå tämligen god medan det finns stora behov av kvalitetshöjande insatser när det gäller metadata och anpassning till standard. För att uppnå den nivå vi bedömer önskvärd med tanke på dagens förväntningar på tillgänglighet och möjlighet till användning, d.v.s. nivå 4, krävs stora insatser under lång tid. Förutsättningarna för denna nivå kommer säkerligen förändras.

Museets prioriteringar, strategier och policies

Digitaliseringsarbetet på Tekniska museet ska bedrivas **systematiskt**, **strategiskt** och **resurseffektivt**. Museet har inte som mål att digitalisera samlingarna som helhet utan avser att arbeta utifrån tydliga prioriteringar:

- Efterfrågan (ofta efterfrågat från allmänheten, skolan t.ex. kopplat till läroplan, annan efterfrågan etc.)
- Nyförvärv (för snabb tillgänglighet)
- Rariteter (föremålet är unikt, har ikonstatus)
- Bevarande (föremålet är ömtåligt)
- Aktualitet (föremålet kan belysa en samtidsfråga, kan skapa efterfrågan kring ett spännande material)
- Samverkan (skolan eller kulturinstitutionsgemensamma projekt kring tillgängliggörande av kulturarv)
- Fokusområden i museets Program för dokumentation, insamling och utställningar 2013-2017 kommer också utgöra grund för prioriteringar fram till 2017, därefter kommande program.²

Museet har som övergripande strategi att kontinuerligt digitalisera prioriterat kulturarvsmaterial inom ramen för befintliga resurser, samt parallellt söka externa anslag och samverkan för digitalisering och utvecklandet av digitaliseringsmetoder, analys och presentationer av digitalt material.

Digisam har identifierat fyra aspekter av digitaliseringsprocessen – styra, producera, använda och bevara. En grundläggande förutsättning för Tekniska museets digitaliseringsstrategi, som kommer att få en positiv effekt på samtliga aspekter, är övergången till ett etablerat bild- och föremålshanteringsystem, Primus. Primus ingår i en vidare kontext och ekosystem med flera digitala tjänster och användare, som på ett standardiserat sätt stödjer långsiktigt bevarande, underlättar tillgängliggörande och användning.³ Överflytten till Primus beräknas vara klar 2016.

² Museet har sedan 2013 ett avdelningsöverskridande program för att samla insatser så att publik verksamhet korresponderar med insamling och dokumentation. Programmet anger därmed museiövergripande fokus och prioriteringar för verksamheten.

³ Primus ekosystem består av: Digitalt museum <https://digitaltmuseum.se/> (tillgängliggörande, kommunikation, distribution samt insamling av användargenererad data), Kulturnav (auktoriteter), Kulturpunkt (återanvändande av texter/metadata för presentationer), Minnen (en plattform som är under utveckling för presentation, insamling och dokumentation av berättarorienterat material).

Systematiskt,
strategiskt och
resurseffektivt
digitaliserings-
arbete

Nedan beskrivs Tekniska museets strategier och policier utifrån aspekterna styra, producera, använda och bevara.

Styra

Styrningen handlar om att skapa struktur för prioriteringar, fokus och samverkan. Tekniska museet ska därför:

- **Formulera årliga handlingsplaner med prioriterade digitaliseringsaktiviteter.** Aktiviteter för digitalt bevarande och tillgängliggörande ska korrespondera med, och vara förankrade, i övrig verksamhetsplanering. Tillgängliggörandet ska ligga i linje med den Digitala strategin för museets kommunikation via museets olika digitala kanaler.⁴ Handlingsplanerna följs upp i samband med verksamhetens tertiäruppföljningar (T1, T2, T3). De beskriver prioriteringar för både kontinuerlig digitalisering inom ramen för befintliga resurser och för digitalisering i samband med externfinansierade projekt. Handlingsplanen beskriver hur aktiviteter ska utvärderas.
- **Museet ska arbeta med standardsystem och standardformat**
En viktig åtgärd i denna strategi är investeringen i Primus. I och med flytten till Primus ska museet säkerställa och kvalitetshöja metadata, öka tillgängligheten till samlingarna via Digitalt museum, effektivisera arbetet, underlätta kompetensförsörjning och gemensamt i användargrupper samverka i utveckling av systemet och anpassning till omvärlden (t.ex. semantisk webb).
- **Utforma och anta policys för att underlätta materialanvändning**
(se avsnittet Använda om bildpolicy, CC-licenser, maskinläsbar text, auktoriteter, samtycken etc.)

Producera

För resurseffektiv och långsiktig digital produktion ska Tekniska museet:

- **Sträva efter samverkan för att utnyttja befintliga digitaliseringsresurser och digitaliseringsutrustning.** Museet fortsätter etablerade samarbeten för massdigitalisering (t.ex. Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna som skannar museets bildsamling, avsiktsförklaring för samarbete med IKKE⁵) samt tillskapar projekt med externa medel (t.ex. ett omfattande projekt i samarbete med HUMlab vid Umeå universitet, där museets samlingar ska digitaliserings-, analys- och presentationsmetoder utvecklas med hjälp av HUMlabs tekniska utrustning.)

⁴ Tekniska museets strategi för digitala kanaler fastställer vision, mål och aktiviteter som bör prioriteras under 2015-2018.

⁵ Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna är en statlig stiftelse erbjuder nationella kulturarvsinstitutioner tjänster inom vård, konservering och digitalisering av svenskt kulturarv <http://www.sfmv.se/>. IKKE är en förening för socialt företagande som i samverkan med kulturinstitutioner bedriver digitaliseringsverksamhet för arbetsmarknadsåtgärder www.ikke.se.

- **Använda rekommenderade öppna standarder och specifikationer** som ger förutsättningar för långsiktigt bevarande, interoperabilitet samt bred användning och återanvändning av digitaliserat material.⁶

Använda

För att underlätta användningen av museets digitala material ska Tekniska museet:

- **Ha publikt tillgängliggörande som en del av varje digitaliseringsinsats**
Digitaliserat material ska tillgängliggöras så snart som möjligt. Vid webbpublicering av objekt ur samlingar (föremål, bilder, filmer etc.) via Digitalt museum tilldelas en persistent identifierare (PID⁷), som skapar kontinuitet för återanvändning över tid.

- **Rättighetsmärka**

Tekniska museet strävar efter att webbpublicera material med så generös och fri användning som möjligt. Utgångspunkten är att material är helt fria att använda och återanvända utan restriktioner om inget hindrar. Allt material med utslöcknad upphovsrätt tillhandahålls för återanvändning utan restriktioner.

Allt material som museet producerar och publicerar ska vara tydligt rättighetslicensierat på ett sätt som är läsbart för människa och maskin. Textinformationen i databaserna betraktas som CC-0 vilket ska framgå. För bilder gäller att fritt material märks med pd (Public Domain), material med upphovsrätt märks med så fri CC-licens som möjligt och i undantagsfall används © (copyright) för material med fullt ut hävdad upphovsrätt.

I oklara fall (t.ex. orphan works) görs enskild bedömning som balanserar eventuell kränkning av enskilda rättigheter mot det breda samhällsintresset av öppen licensiering. För att fånga upp och hantera synpunkter på tillgängliggörandet är museets målsättning att direkt via museets webbsida eller andra kanaler (t.ex. digitalt museum) skapa enkla kontaktvägar för kommunikation med intressenter samt vid behov dölja eller avpublicera material. Alternativt nyttja avtalslicenser.

- **Tillgängliggöra textresurser i form av maskinläsbar text**

Inför varje digitalisering av textresurser ska det planeras för hur informationsinnehållet kan göras maskinläsbart.

⁶ Med öppen standard avses här den definitionen i European Interoperability Framework version 1.0 s. 9. Interoperabilitet är förmågan hos olika system att fungera tillsammans och kommunicera med varandra, exempelvis systemen använder samma protokoll eller läser och skriver samma filformat. Uppnås genom samordning och standardiseringsprocesser.

⁷ Med beständiga identifierare/PID (persistent identifiers) avses här unika kodsträngar kopplade till varje objekt/post. Sådana PID:ar är en förutsättning för att man sedan med fasta länkar/URI (uniform resource identifiers) ska kunna skapa referenser mellan olika objekt/poster i ett nätverk som t.ex. internet.

■ **Länka mellan egen och andras information med koppling till auktoriteter**

Den information som museet förvaltar ska kopplas till andra källor för att öka spridning och återanvändning av information. Museet kommer i Kulturnav att utveckla, publicera och använda gemensamma auktoriteter. Med Kulturnav blir namn och begrepp länkad öppen data (LOD⁸) med direktkoppling till den egna objektsdatabasen.

■ **Standardisera metadata**

Allt som produceras framöver – tillsammans med prioriterat material retroaktivt – ska ha metadata i enlighet med kravspecifikation för standardregistrering (se kravspecifikation i handlingsplan). Genom Primus-samarbetet kommer metadata ytterligare att struktureras på ett standardiserat sätt utifrån t.ex. Spectrum och CIDOC-CRM.

■ **Underlätta hanteringen av användargenererad data för ökad kunskap om samlingarna**

Tekniska museet ska använda väl etablerade kanaler för kontakt med omvärlden och ha rutiner för tillvaratagande av användargenererad information. Ska ske via Digitalt museum och Kulturnav.

■ **Synliggöra samlingarna där användarna finns**

Digitalt material publiceras på plattformar och i digitala kanaler där användarna finns (t.ex. Wikipedia, Flickr, Instagram, Youtube, Digitalt museum), i linje med museets Digitala strategi för kommunikation i olika digitala kanaler.⁹

Bevara

För långsiktigt bevarande av digitalt material, såväl tekniskt som kvalitativt, ska Tekniska museet:

- **Verka för samordning och nationell koordinering.** Alla Tekniska museets pågående digitaliseringsarbeten/insatser kommer att redovisas öppet på museets hemsida. Museet bevakar andra bevarandeinstitutioners arbete med digitalisering, strävar efter gemensamma lösningar och effektivisering genom samarbeten.
- **Kontinuerligt migrera till nya standardiserade tekniska lagringslösningar,** för att lägga en så bra grund som möjligt för eventuella samlade masslagringslösningar på nationell eller internationell nivå.
- **Bevaka den tekniska, politiska, ekonomiska och samhällsliga utvecklingen** som kan komma att påverka kommande strategier.

⁸ Med länkad öppen data/LOD (linked open data) avses här resurser som är fritt tillgängliga på nätet i maskinläsbara, icke-proprietära format.

⁹ Tekniska museets strategi för digitala kanaler fastställer vision, mål och aktiviteter som bör prioriteras under 2015-2018.

Prioriteringar,
fokus & samverkan

